

Национален съвет за журналистическа етика

РЕШЕНИЕ № 15/18.07.2023 г.

Комисията по журналистическа етика на свое редовно заседание на 18.07.2023 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Нели Огнянова

ЧЛЕНОВЕ: Александър Кашъмов
Бойко Василев
Весислава Антонова
Гена Трайкова
Диляна Илиева
Даниела Тренчева
Ирина Недева
Илия Вълков

изслуша доклад по жалба с вх. № 10-012/2023 г. на В.М. срещу БНТ, предаване *Денят започва*, *Още нещо с Флора*, водеща Ф. С., гост Т. К. от 3 май 2023 г. и срещу БНР, програма *Хоризонт*, предаване *12+3*, водещ П. В., гост Т. К. от 26 април 2023 г. В жалбата се твърди, че е осъществено нарушение на Етичния кодекс на българските медии от страна на *Българското национално радио и Българската национална телевизия*.

I. ПРОЦЕДУРА

1. Жалба с вх. № 10-005/2023 г. се отнася до нарушение на Етичния кодекс на българските медии, осъществено чрез предаването *12+3* на БНР и *Денят започва*, *Още нещо с Флора* на БНТ.
2. Жалбата е подадена в допустимия от правилника срок.
3. КЖЕ обсъди допустимостта на жалбата, жалбата е допустима.
4. Постъпило е становище от Българската национална телевизия.
5. Ирина Недева и Бойко Василев не участват в обсъждането.

II. ЖАЛБА

Жалбата е от В.М. Според жалбоподателя:

А) На 3-и май в БНТ гостът в предаването, г-н Т. К. каза за щатския президент Байдън, че му било непосилно да си върши работата и че съпругата му и неговите съветници управлявали "външната политика, отбраната и бюджета". Това е лично мнение, което не е базирано на никакви обективни факти. Няма никакви индикации, че президентът Байдън не си върши работата. Няма никакви данни, че съветниците му управляват посочените три области от политическия живот на САЩ. Нещо повече, бюджетът на САЩ се определя от Конгреса по предложение на президента. Също е положението с отбраната, където Конгресът гласува съответния закон за военния бюджет. Отбраната се управлява от съответния секретар (Лойд Остин), а не от съветник. Що се отнася до външната политика, то тя винаги е дело на президента, който я управлява чрез назначен от него държавен секретар (в случая Тони Блинкън). С други думи - съветниците на президента не управляват нито една от тези области. Що се отнася до невярното твърдение за г-жа Байдън, то всеки може да види с какво се занимава тя: <https://www.whitehouse.gov/administration/dr-jill-biden/>. Подказвам: с нито една от посочените области. Водещата не коригира госта си, не го попита за източниците, които е използвал, за да стигне до този извод, не направи никакъв опит да уточни, че това е лично мнение на г-н К., което не е базирано на факти.

Б) На 26 април в предаването 12+3 по БНР г-н К. казва, че "Победата в президентските избори е кумулативна от много фактори на щатско и федерално ниво, както и на нивото на съдилищата." Или "Очевидните човешки съображения – дали един лидер е в изправно физическо и психическо здраве, са на последно място за конюнктурата и балансите в една администрация." Или, че "...за да се опазят балансите, демократическата партия е готова да издигне всякакви кандидати." Или "Мърдок знаят, че няма незаменими хора. Имат дълга история на уволнения на някои от най-добрите си журналисти. Това е политическа логика."

„Абсурдно е по БНТ (и БНР) да се пуска подобна подвеждаща информация в нарушение на чл. 1 от нормите на Етичния кодекс на българските медии. Опасно е за обществото пускането на опорни точки от ултрадясната - и понякога кремълска - пропаганда по отношение здравето на президента Байдън. Националните медии дават обществен ефир на човек, който разпространява слухове, инсинуации, подвеждаща информация, фалшива информация.“

„Надявам се, че ще успеете да наложите спазването на Етичния кодекс на медиите... поне в обществените медии“, завършва жалбата.

Искането е КЖЕ да постанови нарушение на Етичния кодекс на българските медии.

III. РАЗПОРЕДБИ ОТ ЕТИЧНИЯ КОДЕКС НА БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ, ЧИЕТО НАРУШАВАНЕ СЕ ТВЪРДИ

1.1.1 Ще предоставяме на обществото точна и проверена информация и няма преднамерено да скриваме или изопачаваме факти.

1.1.4 Ясно ще разграничаваме фактите от коментарите и предположенията.

1.3.1 Ще се стремим да проверяваме информацията преди нейното публикуване, като търсим и използваме различни източници, и доколкото е възможно ще посочваме нейния произход.

IV. СТАНОВИЩЕ НА ОТВЕТНАТА СТРАНА

В становището от БНТ се казва следното: „Българската национална телевизия отразява обективно процесите, които се случват по света и в частност в САЩ. Зачитаме и показваме различните гледни точки в различните публицистични предавания на БНТ.

Във въпросното участие в „Денят започва“, г-н Т. К. изразява своето мнение по темата за обявяването на кандидатурата на Джо Байдън за нов мандат като президент на САЩ. Г-н К. е поканен като коментатор по темата. Важно е да уточним, че журналистите в БНТ не биха могли да цензурират мнението на гостите си, защото това ще е потъпкването на свободното слово, което е недопустимо за едно демократично общество.

В тази връзка искаме да напомним, че свободата на изразяване и редакционната независимост на медиите са един от основните стълбове на правата на човека в Европа.

Основен елемент на тези правозащитни стандарти е недопустимостта основно на политическа намеса и цензура в медиите. БНТ прилага редакционна независимост и отговорност при спазване на принципите и правилата, спазване на действащото законодателство и добрата журналистическа практика.“

В становището от БНР се казва, че

- Има информационен повод за избора на теми;
- Изборът както на теми, така и на събеседници са част от редакционната независимост;
- По отношение на източниците на информация на събеседниците позицията на БНР е, че в живо предаване точното установяване на източниците в реално време не винаги е възможно както от страна на водещия, така и от страна на гостите.
- Не е преминалата моралната и етичната граница при обсъждане на здравословното състояние на президента Байдън, особено предвид факта, че въпросът е от обществен интерес – не става дума за зловерден коментар или обикновено любопитство;
- По закон не се допуска цензуриране на медийни услуги.
- В крайна сметка събеседникът носи отговорност за изказванията си. Разбира се, журналистите са длъжни да реагират и да се дистанцират от използването на езика на омразата, но такъв не е установен.

V. ФАКТИ

БНТ, Денят започва, Още нещо с Флора

Т. К. гостува в предаването „Още нещо с Флора“. Темата на разговор е началото на кандидат-президентската кампания в САЩ. В анонса водеща обявява какви са приоритетите на действащия президент Байдън, отбелязва и повдигнатите обвинения срещу бившия държавен глава Доналд Тръмп. В предаването се коментира политическата среда, в която ще се развива кампанията за президентските избори.

Гостът допуска, че след като Джо Байдън обявява началото на кампанията си за втори президентски мандат чрез предварително записано видео, не е в добро здравословно състояние. К. отбелязва и това, че за първи път в историята на САЩ в надпреварата участват толкова възрастни кандидати, като дава за пример Байдън и Тръмп. Водещата задава уточняващи въпроси около твърденията на своя събеседник.

БНР, 12+3 от 26 април 2023

В предаването водещият и гостът му Т. К. обсъждат официално обявената кандидатура за втори президентски мандат на президента Байдън, както и уволнението на телевизионния водещ Т. К. от „Фокс нюз“, което според двамата съвпада с обявяването на кандидатурата.

Водещ: *„Не само ние, а дори и симпатизантите на Демократическата партия виждаме, че голяма част от тях по-скоро не са съгласни с тази кандидатура (на Джо Байдън, бел. ред.) – по-скоро възрастта на кандидата и неговото здравословно състояние.“*

Гост: *„Да, точно така. Тези най-човешки очевидни съображения, които ние имаме, като например дали един лидер е в изправно здраве, физическо и психическо и т.н. Които за нас обикновените хора ни се струват най-основни въпроси, за конюнктурата и балансите, които се крепят в една администрация са последни съображения, които ги тревожат.“*

Гостът споменава изказвания на Т. К., че за да се опази тази конюнктура Демократическата партия е готова да издигне всякакви кандидати за сенатори. Включително и такива, които имат парализа в резултат на инсулт, не могат да говорят. *„Няма никакъв морален предел, който да не може да се премине в името на властта“*, казва той. Добавя още: *„...това е нещо, за което много говореше К. И обвързва позициите на журналиста и неговото уволнение от „Фокс нюз“ с обявяването на номинацията за втори мандат на президента Байдън.*

VI. МОТИВИ

КЖЕ разгледа жалбата, запозна се с предаванията, съответно с публикациите на сайта на Българското национално радио и на сайта на Българската национална телевизия и с постъпилите становища на Българската национална телевизия и Българското национално радио.

Комисията за журналистическа етика се отнася конкретно за всеки един случай към въпроса дали има изопачаване на фактите и дали се разпространява проверена информация от достоверни и адекватни източници.

В ситуации, в които е направено фактическо изявление, по отношение на което има недостатъчно доказателства, но журналистът обсъжда въпрос от истински обществен интерес, се проверява дали журналистът е действал професионално и добросъвестно.

Защитата, предоставена от член 10 от ЕКПЧ на журналистите във връзка с отразяване на въпроси от общ интерес, е подчинена на условието те да действат *добросъвестно*, за да предоставят *точна и надеждна информация* в съответствие с *етиката на журналистиката*.

По отношение на предаването *Денят започва* на БНТ КЖЕ приема, че водещата задава уточняващи въпроси и се опитва да търси повече информация около твърденията на своя гост.

По отношение на предаването „12+3“ на БНР КЖЕ приема, че водещият насочва своя събеседник, като не изразява несъгласие с него и не задава уточняващи въпроси, когато твърденията на госта са спорни или недоказани.

Комисията за журналистическа етика обсъди по-специално факта, че жалбата е по повод твърдени нарушения в предавания в **обществените медии** БНТ и БНР, към които има **особено високи изисквания за качествена журналистика** именно поради – по дефиниция – обществения им характер. Комисията взе предвид следното:

а) **Очаква се водещите да бъдат подготвени за участието на всеки събеседник.** Те трябва да са запознати из основи с фактите в областите, които ще бъдат засегнати в разговора, за да могат своевременно да поставят уточняващи или допълващи въпроси.

б) В журналистиката е необходима критичност. Водещите се очаква да се включват от **критични позиции** към недостатъчно добре защитени тези от гостите, за да се гарантира плурализъм на мненията и да се осигурят предпоставките за съставяне на информиран избор на гражданите. В становището на БНР ролята на водещия се свързва с *реакция предимно в конкретна хипотеза на използване на език на омразата*. КЖЕ не приема това стеснено третиране на ролята на водещия. В съответствие с практиката на ЕСПЧ водещият е представителят на медията, който *по принцип*, а не само при език на омразата, гарантира безпристрастност и плурализъм с журналистически средства.

в) Журналистите трябва своевременно да реагират не само при спорни твърдения за изясняване на истината, но особено – при **манипулативни и дезинформационни твърдения, внушения и непроверени факти**. Ако водещият е пасивен към дезинформация, идваща от събеседника, обществената медия се превръща в транслятор на непроверена информация и пропаганда.

г) **Изборът на събеседник** също е ключов момент в журналистиката. КЖЕ напомня, че при селектиране на събеседници следва да се има предвид дали става дума за област, в която събеседникът е познавач на фактите и техен способен анализатор. Важно за преценката е ще бъдат ли евентуални неточности и фактически грешки първостепенен източник на информация за аудиторията. Колкото по-влиятелен е един събеседник, толкова по-голяма е отговорността за достоверността на това, което той твърди – съответно толкова по-реактивен се очаква да бъде водещият при противоречиви и спорни тези.

д) Що се отнася до **редакционната отговорност**, Законът за радиото и телевизията недвусмислено посочва, че тя се носи от медията, а не от участници, продуценти и пр. като физически лица, поради това ирелевантно е твърдението в становището на БНР, че в крайна сметка отговорността се носи от събеседника. Когато обсъждаме отговорността на медията пред обществото, не сме на плоскостта на наказателната отговорност, която традиционно е лична и гостът би могъл да отговаря по Наказателния кодекс за твърденията си.

Същевременно за формиране на решението си Комисията взе предвид, че:

1. Съгласно константната практика на Европейския съд за правата на човека публичните личности имат **по-ниска степен на защита** при теми, които засягат личния им живот и здравословното им състояние. Известно е, че здравословното състояние на президентите и други фигури на високи позиции е тема, която присъства в медиите.

2. В случая е налице и **засилен обществен интерес**. Темата за физическото здраве на участниците в надпреварата за власт е от обществено значение. Оценките и нагласите не само на американските избиратели, но и на световната общественост по темата са противоречиви.
3. На следващо място, участниците в предаването имат право да изложат **собствените си виждания** по поставените въпроси. Правото на свободно изразяване на мнение е конституционно защитено право.
4. Както сме имали възможност да заявим в други решения¹, в живото предаване реакцията на водещия е **в реално време** и поради това е възможно водещият не винаги да може да определи дали едно твърдение е достоверно. Това не отменя очакването за адекватна и своевременна реакция.

Като взе предвид баланса между защитата на правото на свободно изразяване на мнение и необходимостта от защита на аудиторията и нейното право на информация и на основата на събраната информация и направения анализ, във връзка с чл. 17, ал. 1 от Правилника за дейността, Комисията за журналистическа етика прие следното

РЕШЕНИЕ:

КЖЕ намира жалба с вх. № 10-012/2023 г. за **неоснователна** по членове 1.1.1, 1.1.4 и 1.3.1.

Комисията обръща внимание върху отговорността на обществените медии, в частност на водещите, за предоставяне на точна информация и за **противодействие на всякакви опити обществените медии да бъдат използвани за пропаганда, слухове, инсинуации, подвеждаща информация или конспиративни теории.**

Съгласно Правилника за дейността на Комисията за журналистическа етика решението да се изпрати на заинтересованите страни в 7-дневен срок от приемането му.

Председател на КЖЕ:

Нели Огнянова

Изпълнителен директор на

Фондация НСЖЕ :

Ева Петрова

¹ Решение на КЖЕ 30/2021 на адрес <https://mediaethics-bg.org/wp-content/uploads/2021/08/%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%E2%84%96-30-%D0%BE%D1%82-2021-%D0%B3.-%D0%BF%D0%BE-%D0%B6%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%93.%D0%9A.-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%91%D0%9D%D0%A2.pdf>